

1. Arbeid en economie in Bijbels perspectief

“Werk in ‘de wereld’ heeft net zozeer een roeping van God nodig als de dienst van een monnik of een priester” aldus Luther en Calvijn. In de Lutherse theologie lag een bijzondere nadruk op de waarde van werk. Reden hiervoor is dat de mensen door werk zien dat God de mensheid voedt, kleedt, steunt, verzorgt en beschermt. Het uitvoeren van werk wordt daarom in de Lutherse traditie gezien als zijnde ‘de vingers van God’. Werk ziet daarmee op een hoger doel, namelijk om de naaste lief te hebben. Werk heeft daarmee niet de insteek om onszelf te bewijzen maar om anderen een dienst te bewijzen. In de gereformeerde traditie is werk daarnaast bedoeld om een cultuur te scheppen waarin God wordt geëerd en mensen kunnen gedijen. Het christelijk geloof geeft specifieke aanwijzingen over de menselijke natuur en over welke dingen het leven van de mensen tot bloei brengen.

Arbeid en economie zijn nauw met elkaar verbonden. Centraal hierbij staat het principe: ‘God liefhebben boven alles en je naaste als jezelf’. Dit kan worden uitgewerkt in vier Bijbelse uitgangspunten: discipelschap, burgerschap, rentmeesterschap en vreemdelingschap.

- Discipelschap: Discipelschap houdt in dat we God liefhebben met heel ons hart, met heel ons verstand en met al onze krachten. Daarmee ligt de diepste zin van ons leven in de navolging van Christus. Hij heeft tijdens Zijn leven op aarde God volmaakt gediend en tegelijk nooit Zichzelf bedoeld, maar Zich volkomen dienstbaar opgesteld ten opzichte van Zijn naaste. Zo heeft Hij ons ook een voorbeeld nagelaten.
- Burgerschap: Vanuit Bijbels perspectief hebben we de sociale plicht voor onze naaste te zorgen. Waar economische groei ongelijkheid en armoede veroorzaakt, zal christelijk burgerschap een eerlijker verdeling van de welvaart nastreven. Een christen heeft oog voor de ander en weet zich geroepen zijn naaste bij te staan.
- Rentmeesterschap: Rentmeesterschap bepaalt ons erbij dat heel de aarde en alles wat daarop is van God zijn. Een mens is geen absoluut eigenaar van zijn bezittingen. De aardse goederen zijn ons in bruikleen gegeven en over het beheer dienen we rekenschap af te leggen.
- Vreemdelingschap: Vreemdelingschap betekent dat ons hoogste geluk niet ligt in welvaart en bezit, maar in het kennen van God en de rijke toekomst die Hij bereid heeft voor die Hem liefhebben.

Vanuit deze uitgangspunten zijn een aantal basisbeginselen te stellen voor de arbeidsvoorwaardennota 2023. Dit zijn:

- Het gaat er in ons werk om dat we onze gaven ontplooiën tot Gods eer en tot nut van onze naaste.
- Bij de uitvoering van ons werk is het van belang te letten op de gaven en talenten die we van God ontvangen hebben en de mogelijkheid om via een bepaald beroep een verantwoorde bijdrage te leveren aan de maatschappij.
- Onbetaalde arbeid, in zowel het gezin als vrijwilligerswerk naast betaald werk of na pensionering of vervroegde uittreding, is een waardevolle invulling van de christelijke roeping.
- De werkgever moet zijn werknemer rechtvaardig behandelen, billijk belonen en belangstelling hebben voor hem als medemens.
- Van de werknemer wordt ten opzichte van de werkgever ijver en trouw, inzet en toewijding geboden.

- Stakingen en werkweigeringen moeten worden afgewezen. De regel is dat staken alleen mag als doorwerken zonde is. Arbeidsconflicten op alle niveaus dienen in onderling overleg te worden opgelost. Dat geldt ook zoveel mogelijk voor persoonlijke problemen in de arbeidsrelatie. Bemiddeling in de vorm van mediation kan hierbij goede diensten bewijzen.
- Over zondagsarbeid geeft de Bijbel op meerdere plaatsen (o.a. Mattheüs 12:12) aan dat werken van barmhartigheid en van noodzakelijkheid zijn toegestaan. Christus heeft Zelf aanwijzingen gegeven om op de sabbat het goede te doen. Bovenal zijn die werkzaamheden geoorloofd die dienstbaar zijn aan de verkondiging van het Evangelie en de uitbreiding van het Koninkrijk van God. Alle zondagsarbeid die niet aan één van deze criteria voldoet, moet in het licht van de Bijbel afgewezen worden.

Achtergrond economie:

“De werkloosheid van de beroepsbevolking was 3,8 procent in 2018, 3,4 procent in 2019 en stijgt naar verwachting licht naar 3,5 procent in 2020”. Het ging goed in Nederland. Toen brak de coronacrisis uit en werden de voortuitzichten heel erg somber: het Cultureel Plan Bureau verwachtte in het meest ongunstige scenario een werkloosheidspercentage van wel 9,5%.¹ Maar ook die verwachting bleek onterecht. Na de coronacrisis bleek de werkloosheid zich rond de 3,7% te bewegen en bleef de arbeidsmarkt ongekend krap. Maar vervolgens staken hele andere economische stormen op: problemen met de levering van goederen en grondstoffen, wereldwijde schaarste, de oorlog in Oekraïne en een ongekende inflatie als gevolg van al deze omstandigheden. Elders in deze arbeidsvoorwaardennota gaan we afzonderlijk op deze zaken in.

Halfjaarlijks World Economic Outlook

De gevolgen voor de wereldeconomie zijn benoemd door het IMF in de World Economic Outlook van oktober 2022. Het IMF spreekt van een cost-of-living crisis vanwege de wereldwijde hoge inflatie en schaarste. De economische groei zal als gevolg daarvan dalen tot 2,7% in 2023 en de inflatie zal in 2022 naar verwachting wereldwijd uitkomen op 6,5%.² Ook in Nederland zullen we met deze gevolgen te maken krijgen. De schatkist komt mede extra onder druk te staan vanwege de steunpakketten: na de coronasteunmaatregelen trekt de regering in 2022 en 2023 veel geld uit ter ondersteuning van de lagere inkomens en om bij te dragen in de energiekosten van huishoudens en het midden- en kleinbedrijf.

Arbeidsmarkt

Ondanks dat we geleidelijk aan merken dat er in bepaalde sectoren, zoals de IT-sector, er gereorganiseerd gaat worden, blijft de arbeidsmarkt uitzonderlijk krap. Met name ook in sectoren als de zorg en het onderwijs blijft dit een zorgelijk en moeilijk op te lossen dossier.

Mensen met een bijstandsuitkering en gedeeltelijk arbeidsongeschikten vinden nog steeds moeilijk werk. Ondanks het quorum wat de overheid en het bedrijfsleven zichzelf heeft opgelegd met het sociaal akkoord van 2013 om in totaal 125.000 mensen met een arbeidsbeperking aan een baan te helpen, is de vrees van de RMU dat deze werkenden straks als eerste buiten de boot vallen. De RMU roept daarom op om, in het licht van sociale duurzaamheid, als rentmeester oog te hebben en te houden voor hen voor wie het hebben van een baan al geen vanzelfsprekendheid was. Zeker nu het vooruitzicht daarop verder lijkt dan ooit. Zij lopen het gevaar als eersten buiten de boot te vallen in

¹ <https://www.cpb.nl/scenarios-coronacrisis>

² [World Economic Outlook, October 2022: Countering the Cost-of-Living Crisis \(imf.org\)](https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/06/cost-of-living-crisis)

deze crisis en daarna. Laten overheid, werkgevers en werknemers de handen ineenslaan om dat niet te laten gebeuren. Dat is een hoge roeping!

Visie RMU

Algemeen: sociale duurzaamheid

Het arbeidsmarktbeleid moet gericht zijn op de keuze voor méér echt duurzame arbeidsrelaties, dus op sociale duurzaamheid. Dat omvat een aantal zaken. Het betekent een evenwichtig en zorgvuldig ontslagrecht en een herwaardering van arbeid. Verder betekent het een regulerend optreden tegen doorgesloten flexibilisering en het belonen van werkgevers die kiezen voor het aangaan van duurzame arbeidsrelaties. Vervolgens dient scholing nadrukkelijk te worden gestimuleerd en gefaciliteerd als een alternatieve en duurzame flexibilisering van de arbeidsmarkt. Tot slot vraagt het om een voortvarende aanpak van het zelfstandigenvraagstuk: optreden tegen schijnzelfstandigheid en het vormgeven van solidariteit middels een arbeidsongeschiktheidsverzekering en pensioenopbouw voor zzp'ers.

Sociale duurzaamheid is niet alleen goed is voor werkenden, maar ook voor werkgevers en de samenleving als geheel.

Arbeidsmarkt in balans

Er zitten goede kanten aan de Wet arbeidsmarkt in balans (WAB). Het verhogen van de WW-premie voor flexibele contracten schijnt goed aan te slaan. Maar de WAB in combinatie met de Wet Werk en zekerheid van 2015 laat ook een trend zien van een neergaande lijn van ontslagbescherming. De ontslagvergoedingen werden "afgetopt" en daarboven werd een ruimere, cumulatieve ontslaggrond ingevoerd, waardoor de inhoudelijke ontslagtoets soepeler werd. De vraag is of er niet effectiever knoppen zijn waaraan gedraaid moet worden om het aantal flexcontracten te verminderen:

- Zo wordt het vaste contract voor een werkgever aantrekkelijker door de financiële en administratieve druk rondom de lange loondoorbetalingsplicht bij ziekte te verminderen. Beperking van deze verplichting, aangevuld door een goede collectieve voorziening, zou een goede stap zijn.
- De suggestie om het mogelijk te maken om binnen de arbeidsovereenkomst meer flexibiliteit in te bouwen, is waardevol om verder uit te werken. Als deze uitwerking bijdraagt aan het toenemen van het aantal vaste contracten, wordt daarmee de sociale duurzaamheid in de arbeidsmarkt bevorderd.
- Het voorgaande moet samengaan met het aantrekkelijker maken van werkgeverschap. Daarbij is de termijn van doorbetalen bij ziekte een variabele die zijn gelijke in het buitenland niet kent.

Sociale voorzieningen voor alle werkenden

De afgelopen 25 jaar zijn steeds meer collectieve verantwoordelijkheden en sociale zekerheden gestopt in de arbeidsovereenkomst. Een arbeidsovereenkomst opent de deur naar loondoorbetaling bij ziekte, veiligheidsregels, uitkeringen en pensioen. Andere werkenden blijven daarvan verstoken, maar dragen ook niet bij. Beide is ongewenst.

Het beschermingsniveau moet worden losgekoppeld van de contractvorm. Het zou voor de persoonlijke veiligheid of voor de gevolgen van werkloosheid niets mogen uitmaken of iemand als werknemer of als ingehuurde zzp'er op een bouwplaats werkt. Om die reden zouden alle werkenden

een basale bescherming tegen inkomensverlies bij arbeidsongeschiktheid moeten krijgen, losgekoppeld van de contractvorm. Fundamentele gelijke arbeidsrechtelijke, fiscale en sociale voorwaarden voor alle werkenden, met de mogelijkheid van aanvullende verzekeringen per type contract.

Economie en arbeidsmarkt in Bijbels perspectief

De RMU vindt de constatering voor zowel de economie als ook de daaraan verbonden gevolgen voor de arbeidsmarkt uiterst zorgelijk. Met dat oogpunt zetten wij dit onderwerp daarom ook in Bijbels perspectief.

Overvloed en onbehagen zijn kenmerkend voor de Nederlandse economie. Dit heeft een diepere oorzaak. De cultuur van consumentisme en hedonisme heeft de moderne mens op een punt gebracht dat hij zijn ongeduld niet meer kan bedwingen. De kreet 'I want it all, I want it now' verwoordt het moderne levensgevoel tot in haar diepste kern.

Tegenover het moderne individualisme laat de Bijbel zien dat God ieder mens geschapen heeft in relaties. Overmatige rijkdom heeft als gevaar dat het verleidt tot een levenswijze die voorbijgaat aan het geluk van het leven in afhankelijkheid van God en in gemeenschap met de medemens. Deze afhankelijkheid en gemeenschap zijn de belangrijkste verbindingen waarin een mens staat. 'God liefhebben boven alles en de naaste als jezelf' betekent dat je eerbied hebt voor Hem, respect toont voor je naasten en zorg draagt voor de schepping.